

дозволяє використовувати ці дефініції у безпекозабезпечувальній діяльності підприємства.

Суттєве підвищення значення економічної безпеки підприємства, значна увага до цієї категорії в теорії управління, нагальні потреби безпекозабезпечувальної діяльності підприємства, які вимагали вирішення, зумовили формування та активний розвиток нового напрямку в управлінській науці – економічної безпекології, підвалини якої закладено у новітній науковій системі – безпекознавстві, що становить собою сукупність знань про безпеку соціально-економічних систем різного виду та призначення і закономірності її забезпечення.

З одного боку, посилена увага до економічної безпеки соціально-економічних систем різного виду та призначення сприяла формуванню та розвитку безпекознавства, а, з іншого, саме безпекознавство зумовило посилення уваги до проблематики економічної безпеки.

Економічна безпекологія як новий напрям в управлінській науці становить собою галузь знань про природу економічної безпеки об'єктів (національна економіка, регіон, галузь, підприємство), її джерела та передумови, оцінювання та забезпечення. За своєю побудовою економічна безпекологія є вченням, комплексом взаємопов'язаних ідей, внутрішньо диференційованою, але цілісною системою знань, в якій одні елементи залежать від інших, а початковий базис становить сукупність тверджень, понять і категорій, визначених за певними методологічними принципами і правилами.

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА

Є.М. Рудніченко, доктор економічних наук, доцент

Н.І. Гавловська, доктор економічних наук, доцент

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

В умовах трансформацій практично всіх сфер економіки відбуваються вагомі зміни інституціонального середовища функціонування більшості суб'єктів господарювання. Не є винятком і фінансові установи.

Економічна безпека фінансових установ суттєво залежить від середовища їх функціонування. Зовнішнє середовище має інституціональний характер, а внутрішнє – зумовлено існуванням відповідних внутрішньосистемних механізмів (функціонування, управління, розвитку тощо). Серед зазначених механізмів саме механізм

управління зумовлює ефективність взаємодії внутрішньосистемних складових та адекватність реакції на виклики зовнішнього (інституціонального) середовища, що у багатьох випадках має суто прикладний інструментально-технологічний характер. Тому ґрунтовне дослідження інституціональної природи середовища функціонування фінансових установ є передумовою подальшого забезпечення їх економічної безпеки.

Оскільки дослідження інституціонального середовища розглядається в контексті забезпечення економічної безпеки фінансових установ, то необхідно детально дослідити, як інституціональне середовище на макро- і мезорівнях, так і основні його елементи (інституції, інституціональні угоди). Ці елементи взаємопов'язані і, з одного боку, генерують небезпеки і загрози, а з іншого, забезпечують дію захисних механізмів, регламентуючи загальні умови функціонування фінансових установ.

Інституції створюють формальні чинники впливу на економічну безпеку фінансових установ. Такі формальні чинники уособлюються переважно у нормативних актах різного рівня та подальшій поведінці формальних інституцій щодо виконання таких нормативних актів та контролю за їхнім дотриманням.

Інституції можуть носити неформальний характер, можуть не мати джерела своєї легітимації, можуть засновуватися на минулій дії, але все це не зменшує їхньої вагомості та суттєвості впливу на економічну безпеку фінансових установ.

Інституціональні угоди передбачають визначення характеру (або формалізацію) взаємовідносин у сфері економічної безпеки фінансових установ і їх потенційних контрагентів. На етапі попереднього розгляду умов угоди (як формалізованої, так і неформалізованої) існує можливість попередження негативного впливу такої взаємодії на економічну безпеку фінансових установ. Проте інституціональні угоди не обов'язково будуть мати форму реальних контрактів, вони можуть укладатися в усній формі, можуть впливати з наявних інституцій тощо. Головною у такій ситуації є не форма, а факт домовленості та інструменти, які забезпечують її дотримання.

Поняття інституціонального середовища є дуже широким, але у дослідженні з позиції економічної безпеки фінансових установ інституціональне середовище пропонуємо розглядати як поле гри фінансових установ, що характеризується відповідним рівнем безпеки взаємодії. Інституціональне середовище і економічні відносини формуються і змінюються у складній взаємодії. З одного боку, суб'єкти економіки і інституції формують і розвивають ці відносини. Інституції формують і

закріплюють наявну систему економічних відносин. У самій зміні інституцій і інституціонального середовища реалізуються інтереси соціальних верств населення і груп, що відображають місце і соціально-економічні ролі в загальній системі економічних відносин. З іншого боку, самі економічні відносини розвиваються під впливом ситуації, інституціонального середовища, стабілізуючи економічний порядок і фіксуєючи в своїх елементах – нормах, традиціях, правилах поведінки, організаціях, системах прийняття рішень – різні етапи соціально-економічної історії [1, с. 575].

Характеризуючи фактичний стан інституціонального середовища та його основні нормативні елементи у сфері економічної безпеки, доцільно підкреслити, що Кабінетом Міністрів України схвалено Концепцію забезпечення національної безпеки у фінансовій сфері, метою якої є визначення основних засад та напрямів державної політики щодо забезпечення національної безпеки держави у фінансовій сфері. Визначення концептуальних засад формування ефективного та дієвого механізму державного управління ризиками у фінансовій сфері, спрямованого на запобігання кризовим явищам та мінімізацію їх наслідків, забезпечить ефективне функціонування національної економіки та економічне зростання держави [2]. Адже функціонування фінансових установ безпосередньо впливає на стан національної економіки та є запорукою економічного зростання держави.

Отже, не лише інституціональне середовище впливає на стан економічної безпеки фінансових установ, а й стан економічної безпеки фінансових установ впливає на інституціональне середовище. Такий дуальний вплив зумовлює необхідність формування доволі жорстких механізмів взаємодії з елементами адаптаційних складових, які б забезпечували відповідну гнучкість та життєздатність системи в цілому. Реакції учасників фінансового ринку на "інституціональні подразники" може бути різною, однак лише за умови гармонізації інтересів суб'єктів формування інституціонального середовища з самими фінансовими установами можна забезпечити економічну безпеку у досліджуваній сфері.

Література

1. Скаржинский М. И. Избранные труды. Кострома : КГУ им. Н.А. Некрасова, 2005. 752 с.
2. Гавловська Н. І. Інституціональна природа економічної безпеки суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Бізнес Інформ. 2016. № 5. С. 26-31.